

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Quibus modis efficere potest
præceptor, ut bonus vigeat in-
ter discentes vitæ mos et
consuetudo.

P r o l u s i o

qva

omnes litterarum fautores ad examen publi-
cum Scholæ Roëskildensis præsentia sua co-
honestandum officiosissime

invitat

MAG. C. F. Schultz

Rector Scholæ.

Hafniæ 1810.

Typis *Andree Seidelin.*

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

Med hvilke Midler kan Læreren
bidrage til en god moralsk Stem-
ning imellem de Unge i
Skolen.

Et Indbydelseskrift

til alle Videnskabsyndere at hædre den offent-
lige Examen i Koeskilde Skole med deres
Nærværelse.

Af

Mag. C. F. Schultz

Skolens Rector.

Kjøbenhavn 1810.

Trykt hos Andreas Seidelin.

F o r e r i n d r i n g.

Nærværende Skrift har i sin oprindelige Form været brugt som latinſk Tale ved Forfatterens Indſættelse til Rektor ved den latinſke Skole i Roeskilde. Lidet omformet efter sin ny Bestemmelse fremkommer det nu som Indbydelses-Skrift til den offentlige Examen ſammesteds i Sept. d. 2. For at gjøre det forſtaaeligt for deſto flere, har Adjunct Fiſbiger paataget ſig den Umage, at overſætte det i Modersmaalet.

Non ad artes liberales percipiendas de schola juvenes tantum sunt fingendi; sed et mores *juvenum sunt* formandi, nec ejus rei cura negligenda: imo tanto majoris est æstimanda, quanto minus liceat legibus publicis quæ vel facienda vel omittenda sint, ita accurate præscribere, ut non solum mala nascentia opprimantur, sed et mores ipsi emendentur; quantoque magis temperatio animi sapienter præparati ad bene beateque vivendum vehementer faciat. Nam cum in schola, tanquam in societate angustioribus finibus inclusa, multa sint pueris communia, jura atque officia, consuetudines et familiaritates multæque præterea res et rationes, quibus præparentur quodammodo necesse est juvenes ad exeundum in societatem illam ampliore, quæ latius patens ad omnes ejusdem civitatis homines pertinet; in illa existere solet certa vivendi consuetudo, certi-

---

S Forbindelse med Ungdommens videnskabelige Undervisning at tage Hensyn paa dens moralske Eildannelse, er uden Tvivl en Sag af saa meget større Bigtighed, jo umueligere det er, ved offentlige Love saa bestemt at foreskrive Handlinger, eller forbyde Fejl, at ikke alleene det Onde undertrykkes i Fødselen, men Karakteren selv forbedres, og jo større Indflydelse Hjertets hensigtsmæssige, tidlige Forædling har paa et dydigt og lykkeligt Liv. Børn have i en Skole, ligesom i et af snævrere Grændser indsluttet Selskab, meget tilfældes imellem hverandre: adskillige Rettigheder, Pligter, Sædvaner, Fortroeligheder, og mange andre Ting og Anliggender, ved hvilke den Unge nødvendigens forberedes paa en vis Maade til at træde ud i hint

que mores, qui in similibus studiis, voluntatibusque et oblectamentis in omni agendi cogitandique modo cernuntur, ad quos imitandos, quicumque novi discipulorum gregi adscribuntur, totos se fingant et accommodent. Neque enim, ut Cicero ait, ingenerantur hominibus mores tam a stirpe generis et seminis, quam ex iis rebus, quæ ab ipsa natura loci et a vitæ consuetudine suppeditantur, quibus alimur et vivimus. Hanc igitur morum consuetudinem boni præceptoris est ita, quantum fieri possit, moderari, ut et discentium commodis inserviat et communi prospiciatur utilitati; neque enim usus ejus intra fines scholæ exiguos cohibeatur, sed latissime patet et totum reipublicæ corpus complectitur. Actionum in puero vel contentus vel discrepantia, in viro item vel dulciter vel putide sonabit. Ferocitas asperitasque si in juventute scolastica dominantur, non in schola tantum ex juvenum oculis, vultu, statu, incessu, habitu vestituque adparebunt, sed in viro postea innascetur pertinacia, contemptus et negligentia eorum,

flørre Selskab, der i et videre Omfang indbefatter alle en Stats Borgere. I en Skole hersker der som oftest en vis Tone og visse Sæder, som yttre sig i fælleds Tilbøjeligheder, Ønsker, Forlystelser, i heele Tænke- og Handlemaaden, og hvorefter de nyantagne Lærlinger aldeles danne og rette sig. Thi Slægt og Fødsel, siger Cicero, lægge ej saa meget Grunden til Menneskets Karakter som Paavirkningen af Stedets Natur og Levemaaden, hvor han opfødes og tilbringer sin Tid. — Disse Karakteryttringer maae altsaa den duelige Skolemand, efter Tone, lempe saaledes at han baade sørger for Lærlingernes Vel og tager Hensyn paa det Offentliges Løb; thi deres Kraft indskrænkes ej af Skolens snevre Grændser, men udbreder sig i en viid Kredse over heele Statslegemet. Handlingernes Harmoni eller Uovereensstemmelse hos Drengen, vil hos Manden ligeledes frembringe Belyd eller skurrende Toner. Har Mildhed og Raahed taget Overhaand mellem en Skoleung-

quæ vera, recta et decora et sunt et vulgo existimantur. Si levissimis semper rebus, voluptatumque blandis illecebris irretitus fuerit puer, idem non in schola tantum officia quævis sua negliget, sed et civis postea nulla stabili et firma ratione innixus, corporis a voluptatibus vincetur, nec ullis vacabit animi perturbationibus. Si comitas facilitasque in coetu scholastico viget, non ibi tantum natu majores minoribus auxiliabuntur, eorum imbecillitati subvenient, affecti injuria injuriæ obliviscentur, votis alii aliorum occurrent, neque lites nec odium nec invidia unquam aut raro saltem excitabuntur; sed et inter cives olim leniores illæ virtutes, comitas, placabilitas, mansuetudo morum suavitasque sermonum cognoscentur eidem viro inesse. Si vero laudis studio trahitur juvenum de schola quisque, ut principem se esse malit, quam videri; si virtus illa tam altis in animo defixâ est radicibus, quæ nulla vi labefactari possint; eximia honesti species et in viri, qui capesserit rempublicam, animo insidebit impelletque ad om-

dom: saa ville de ikke i Skolen alleene røbe sig i Unglingens Blik, Afsyn, Stilling, Gang, Bæsen og Klædedragt; men ogsaa hos Manden ville i Fremtiden Stivfjend, Foragt og Skjædesløshed mod alt hvad der er, og i Almindelighed holdes for sandt, godt, og skjønt, vorde indgroede Fejl. Lader Drengen sig idelig fortrylle af de ubetydeligste Ting, og Fornøjelsens venlige Tillokkelser: vil han ej i Skolen alleene forsømme alle sine Pligter, men og i Fremtiden, som Borger af Staten aldrig støtte sig til nogen fast og sikker Grundfætning, men overvundet af sandfelig Bøllyst vorde et Bytte for sine Lidenskaber. Bliver man Dmngjængelighed, Føjelighed vaer i et Skolesamfund, saa ville ej der alleene de Eldre række de Yngre Haanden og komme deres Svaghed til Hjælp; de Forurettede glemme Forurettelsen; den Ene forekomme den Andens Duffer; Trætte, Fjendskab, Misundelse aldrig eller dog sjelden rejse sig; — men ogsaa hos Manden vil man da siden gjenkjende hine mildere

nes intendendos nervos, quo ea sola, quæ sunt magna et præclara, adpetat et sequatur. Quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu. Tantum certus vitæ tenor ordoque cogitandi agendique mos et consuetudo, quæ inter scholasticos viget, ad cives reipublicæ probos aut improbos fingendos formandosque valet. *Videamus igitur, quibus modis præceptor juventutis efficiat, ut ille discientium tenor vitæ agendique modus, non civitati minus quam scholæ fructuosus, excitetur, servetur et augeatur?*

Prima est igitur ratio, quæ in ipsa institutione versatur, nec unquam ab ea sejungi debet, quatenus ingenium pueri studiis exercendum est et acuendum, quo nulla inani vocabulorum vel enuntiationum copia repleatur memoria, puerque advescat verbis haud intellectis nugisque canoris et sibi et aliis satisfacere velle. Quid est enim tam furiosum, quam verborum vel optimorum vel ornatissimorum sonitus inanes, nulla subjecta sententia? In eo igitur elaborandum est, ut vim et naturam

Dyder: Dmgyængelighed, Sagtmodighed, Belevenhed, indtagende Væsen, i Dmgang og Samtaler med hans Medborgere. Opflammes alle en Skoles Ynglinge af Urefølelse, vil enhver hellere være, end synes at være den Første; har denne Dyd flaaet saa dybe Rodder i Hjertet at ingen Magt er i Stand til at rokke den: saa vil ogsaa en ædel Stolthed trone i den tilkommende Statsmands Bryst, vække og anspænde heele hans Kraft til Uttraa og Stræben efter enhver stor, enhver herlig Daad. "Længe beholder det ny Vinsfad den Lugt, der eengang har gjennemtrængt det". Saa stærk Indflydelse har den hos Skoleungdommen herskende Tænke- og Handlemaade paa at danne og bestemme den tilkommende Statsborgers gode eller flette Karakter.

Med hvilke Midler vil altsaa Ungdomslæreren kunne fremvirke, vedligeholde og befordre blandt Lærlingerne en saadan Tænke- og

eorum, de quibus legitur, recte intelligant adolescentes, ut rationes quoque, quæ minus sunt in promptu, accuratius cognoscant, rerum causas videant, progressus et antecessiones non ignorent, similitudines comparent, comparatasque æstiment et dijudicent, atque ita omnino uti iudicio advescant, ut quid in rebus et verbis verissimum sit, acutissime et celerrime perspicere et explicare possint. Imagines, notiones, opiniones, ratiocinationes ita regendæ sunt, ut cum præceptis cogitandi, quæ a sapientissimis viris naturæ convenientia tradita sunt, recte congruant. Quarum rerum cura nisi adhibeatur maxima, pueros nec in artibus ingenuis percipiendis, nec in probatis moribus sequendis ad altiorem sapientiæ et virtutis gradum adscensuros, facile adparet. Hæc est quasi curatio intrinsecus adhibita, cujus vis, quo magis initio crescit occulte sensimque augetur, atque externis medicamentis destituta minus multum efficere potest, eo firmitior est et stabilior, et extrinsecus adjuta, ex eo modo, quo ingenii dotes roborantur, effica-

Handlemaade, der kan vorde ligesaa frugtbringende for Staten som for Skolen?

Det første Middel, staaer i nøje Forbindelse med Undervisningen selv og bør aldrig afsondres fra denne, for saavidt Unglingens Sjæleevner ved Studeringer skulle øves og skjærpes, at Huskommelsen ej opfyldes med et inretsigende Forraad af Gloser og Talemaader, at Unglingen ej vænner sig til, med Ord som han ikke forstaaer, og højt klingende Snaak at ville fyldestgjøre baade sig selv og andre. Thi hvad er saa affindigt, som en tom Lyd af endog de bedste og skjønneste Ord, der ingen Meeaning indeholde? Dette bør man altsaa bestræbe sig for: at Ungdommen tilgavns lærer at forstaae Betydningen og Bestaaenheden af det, hvorom der læses, lærer ogsaa nøjere at kjende de Grunde, som ligge dybere skjulte, opdager Tingenes Kilder, bliver ej uvidende om deres Fremgang og forudgaaende Aarsager, sammenholder Ligheder, vejer og bedøm-

cior eminet, in viri demum iudicio maturo omnes numeros habet. — Ut vero illa ratio, externis adminiculis remotis, parum admodum valet, ita et hæc ipsa adminicula sine illa, quasi arbor radicibus carens, quovis venti impetu agitata concidunt. Quamquam molestum est, cum vere dicatur, "probum animum ingenio vel acutissimo præstare", nonnunquam tamen intelligi, pravissimos mores doctis eruditisque inesse hominibus. Nonne videtur inde rectissime colligi posse, haud tanti esse curam, quam puerili animo doctrinarum studiis complendo et excitando adhibeamus, si puer ad ea, quæ vera vel falsa sunt, dijudicanda satis perspicax, non minus hæc quam illa sequatur, in maximisque erroribus versetur; si hæc dico ita contraria in uno eodemque puero conjuncta adpareant? Ita dicentibus occurrere quidem licet, ut alia omittam, et ea ratione, quod quam plerique intelligentiam solertiamque opinentur, ea, si animum attenderis, nulla esse reperiatur. Sed illa discrepantia haud scio an inde magnam partem oriatur, quod instituendi modus

mer det sammenlignede, og vænner sig overalt saaledes til at bruge sin Dømmekraft, at den skarpt og hurtigen kan gennemskue og udvikle Sagens tilligemed Udtrykets Sandhed. Forestillinger, Begreber, Tanker, Slutninger bør styres saaledes, at de tilbørligen svare til de med Naturen overensstemmende, af de vise Mænd forestrevne Tænkningsslove. Bærer man ikke den største Omhu herfor, saa er det øjensynligt, at Unglingen, hverken i at dyrke de forædlende Videnskaber, eller i at uddanne sin moraliske Karakter, vil kunne stige til nogen høj Grad af Visdom og Dyd. Dette er, saa at sige, den indvortes anvendte Lægedom, hvis Virkning er desto stærkere og varigere, jo meere skjult og langsomt den i Begyndelsen ytrer og udbreder sig, og uden Hjælp af udvendige Lægemidler, kun er i Stand til at udrette mindre, men, i Forening med disse, lægger sin Kraft for Dagen ved den Maade, paa hvilken Handbanlæggene styrkes, og faaer sin heele Fuldbendelse først i Mandens

cum ad ingenium acuendum tum ad mores formandos parum sibi constiterit, nec quibus opus est, externis adminiculis adnitatur. Plato in Protagora ait, Græcos solitos esse juventuti poetarum præstantissimos in manus tradere, plurimum ediscendos, ut et præceptis philosophorum et laudibus summorum virorum, quibus abundabant, ad virtutem exercendam per totum vitæ cursum tempestive et continue animus excitaretur. Xenophon vero in Symposio scribit, Nizeratum dicere solitum, se ætate proVectum memoriter reddere posse utrumque Homeri librum et Iliadem et Odysseam, quos pater puero sibi ediscendos eodem consilio mandasset. Intelligendum est igitur, hanc alteram rationem animos discentium honestis sensibus imbuendi, quam Græci tanta cum prudentia communem ad utilitatem conferebant, non minus nobis ad usum patere. Nobis quoque sunt et in manus traduntur veterum pulcherrimi libri; Nobis licet eadem inde haurire vitæ præcepta; Nobis eadem exemplaria plane egregia ad imitandum proponuntur. Quid

modne Dømmekraft. — Men ligesom hin Læge-
maade formaaer saare lidet, naar den ej under-
støttes af udvortes Midler, saaledes fuldkastes
ogsaa, uden hin, disse Hjælpemidler selv, lige-
som et Træ uden Rødder, vaklende for Stor-
mens Anfald. Utaaleligt er det, ihvorvel man
med Sandhed siger: at et godt Hjerte er meere
værd, end den meest gjemtrængende Forstand
dog undertiden at blive den fløtteste Karakter
værd hos Videnskabsmænd og Lærde. Synes
det ej, som om man deraf meget rigtig kunde
slutte, at det ikke har saa saare meget at betyde
med den Omhu, vi have for at fulddanne og
hæve den Unges Sjæl ved videnskabelige Sysler,
naar han, skarpsæende nok, til at skjelne mellem
Sandhed og Lant, dog ligesaa gjerne lader sig
lede af denne som af hin, og er en Bold for de stør-
ste Wildfarelser: naar disse tvende saa modstri-
dende Ting vise sig foreenede i een og den samme
Yngling? Slige Indvendinger kan man vist nok
(for ej at tale om andre Ting) ogsaa med denne

igitur obstat, quo minus socraticam illam sophrosynem, quam et Xenophon tanta verborum gratia nobis commendavit, et Horatius suavissimis carminibus cecinit, amplectemur nos quoque? Solonem et Leonidam, Fabium Fabriciumque innumerosque alios, tot tantaque exemplaria nos quoque versare manu diurna et nocturna, oculisque intueri possumus. Quo felicior sors nostra, cum operi scholastico ejusmodi res objectæ sint, quas quotidie tractemus nostrumque in usum convertamus! Fodinæ sunt, unde ferrum, æs, aurum et argentum nostra opera et arte effoditur, quod nec in vita hominum communi nec in doctrina litteratum non proderit, nec unquam spes nostras omnino frustrabitur. Hujus vero adjumenti quo frequentior occasio conceditur; eo magis effectus multiplicetur necesse est. Quemadmodum nec ferrum uno ictu acuitur nec puteus uno exsiccatur haustu, ita et ea, quæ docemus, animum humanum afficiunt. Primus impulsus tanquam pluvia est, quæ semel demissa coelo, sitientis agri superficiem

Grund gaae imøde: at det, som de fleste kalde Indsigter og Lærdom, vil, i Nærheden betragtet, aldeles forsvinde. Men hin Uovereensstemmelse rejser sig maaskee for en stor Deel deraf, at Undervisningsmaaden hviler ikke, med Hensyn baade til Sjæleevnernes Skjærpelse, og Karakterens Udvikling, paa faste Grundsætninger, eller understøttes som den bør, af udbortes Hjælpemidler. — Grækerne plejede — siger Platon i sin Protagoras — at give Ungdommen de meest udmærkede Digttere i Hænder til Udenadslæren, for at Sjelen, ved den Rigdom baade af Visdomsforskrifter og Skildringer af store Mænd, som de indeholde kunde betimeligen og ideligen opmuntres til, ad heele Livets Bane, at have Dyden for Dje. — Nizeratus — (skriver Xenophon i sit Symposium) plejede at sige, at han endnu i sin sildigere Alder kunde af Hukommelsen oplæse begge Homers Værker, Iliaden og Odysseen, hvilke hans Fader i samme Hensigt havde ladet ham i de yngre Aar lære

modo irrigat, sæpius iterata ad radices penetrat. Illa præstantia præcepta, illa exemplaria præclara, cum in legendo identidem recurrant, si deprompta animis discentium admoventur, paucis verbis, gravitate tamen adjecta; eo magis profecerint, quo minus proficisci vel a docentis nimia severitate, vel publici muneris officio videantur. Quo fit, ut non scholæ modo, sed vitæ discatur. Licet enim omnes litterarum disciplinæ non uno modo ad mores formandos valeant, aliæ aliis sunt præstantiores, alia per se prosunt, aliæ aliena ope indigent; illud tamen tempus præteriit, cum vallo inexpugnabili circumdata a libero spiritu, ut ita dicam, et communi luce excluderetur schola, nec utilitati consulens adolescentium nec humanæ societati: quæ sunt ex media laude omnis doctrinæ.

Quoniam autem inter homines corruptis moribus et depravatis nonnunquam vivendum est, multum adparet interesse, quacum virtute vel turpitudine homines in urbe, ubi schola viget, vitam degere soleant. A qua parte hic feliciores sumus. In oppido

udenad. Paafjønne maae vi derfor, at Benyttelsen af denne anden Maade, hvorpaa ædle Følelser indaandes i Lærlingens Hjerte, og hvilken Grækerne med saa stor Klogskab anvendte til Samfundets Lær, staaer ikke mindre i vor Magt. Ogsaa vor Ejendom, ogsaa i vore Hænder ere Oldtidens Mesterværker: ogsaa vi kunne deraf øse Leveregler: ogsaa for os ere hine mageløse Mønstre fremstillede til Efterligning. Hvi skulle da ej ogsaa vi hylde hin Sokratiske funde Menneskeforstand, som Xenophon med Udtrykkets Ynde og Horats i sine herlige Sange have anprist og besjungen? Hvor mange og store Mønstre: en Solon og Leonidas, en Fabius og Fabricius kunne ogsaa vi Dag og Nat sysselsætte os med og gjøre til Gjenstand for vor Bestuelse? Saa lykkeligt er vort Lod, at vort Skolearbejde har saadanne Gjenstande, hvilke vi daglig beskæftige os med, og anvende til vort Gavn. Gruber er det, hvoraf Jern, Kobber, Guld og Sølv opgraves ved vor Flid og Kunst, og som

enim civium improbissimorum probos perfectosque a juventute scholastica mores postulare, hominis stulti est. Lubrica sane hæc via est adolescentiæ, cui insistere aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione vix potest; sed tanto enixius illi est subveniendum. Nec quemquam decet præceptorem, quod res multum habeat difficultatis et laboris, nec quantum velit, effici possit, propterea per ignaviam temere desperare. Est quodam prodire tenus, si non datur ultra, ut Horatius ait, nec omnes spinæ relinqvendæ sunt, quod non omnes evelli liceat. Adversus hæc igitur mala externa externis præsiidiis est utendum. Tantum muneri det suo magister, ne putet, rationes puerorum extra scholam esse sibi plane negligendas, sequæ intra parietes proprios inclusum officio satisfacisse, si ordo in schola servetur. Meminerit autem, aliorum etiam hominum inprimis sapientia et virtute præstantium studia ad utilitatem rei scholasticæ prompta sibi esse excitanda. Quod eo facilius esse factu arbitror, si quantum sua intersit, ut illa res fiat,

hverken i det offentlige Samsunds Liv eller i Videnskabelighedens Egne vil vorde unyttigt, eller nogenfinde aldeles stusse vore Forventninger. Men jo hyppigere Udgangen forundes os til denne Hjælp, jo meere maae dens Indflydelse mangfoldiggjøre sig. Sernet skjærpes ei ved det første Slag og Brønden udtørres ej ved den første Øsning. Paa samme Maade virker Undervisningen paa den menneskelige Sjel. Det første Stød er ligesom en Regn: nedgyder den sig for en enkelt Gang fra Himmelen, væder den kun Overfladen af den tørstende Uger: falder den oftere, saa trænger den igjennem til Rødderne. Forekomme hine fortræffelige Læveregler, hine herlige Mønstre tiere under Læsningen, udhæves de da, og lægges Lærlingerne med saa, men vægtfulde Ord paa Hjerte: saa ville de udrette saa meget meere, jo mindre de kunne synes at være fremstillede enten af en overdreven Alvor hos Læreren eller af Embedspligt. Saaledes læres der ikke for Skolen allene men og for Livet.

ipse et re et verbis palam faciat; si qvi mores singulis sint, qvæ fama inter vulgus, cognoscere studeat, si parentum vel aliorum, qvi loco parentum sunt, consilia, admonitiones, qverelas etiam, æqvo animo ferat, si consulentibus de puerorum salute libenter et amice respondeat, si omnibus cum hominibus, qvibus ea res curæ sit, familiarissime communicet, nec qvicquam humani alienum sibi putet. Ita fieri neqvit, qvin aliorum animos conciliet et ad usus suos adjunget.

Hæc tamen cura, qvæ in moribus juvenum tuendis ponitur, si oblectamenta honesta, utilia atqve ad corpus exercendum moderandumqve accommodata subsecivis horis juventuti suppeditarentur, haud parum levaretur moderatori. Ad qvæ referri debent non solum ejusmodi palæstrici motus, qvi qvidem sunt in usu quibusdam in scholis, sed neqveunt, nisi necessariis rebus præparatis, adhiberi: qvare his, dum illæ res desiderantur, carere cogimur. Quantum vero ad morum bonitatem pertineant,

Ehi omendstjøndt ikke alle Videnskabsfag virke paa een og samme Maade til Karakterens Dannelse — nogle have heri Fortrin for andre, nogle have en umiddelbar, andre en middelbar Indflydelse: — saa er dog hin Tid forbi, da Skolen, omgiven med en uindtagelig Vold, tilslukkedes, saa at sige, for den fri Luft og det fælleds Daglys, og bidrog hverken til Unglingens eller det menneskelige Selskabs Held, hvilket dog er al Værdoms højeste Koes. — Men da man undertiden maae leve mellem Mennesker af flette og fordærvede Sæder, saa er det uidentviol af stor Vigtighed, hvor moralsk eller umoralsk, et Liv Indvaanerne pleje at føre i den Stad, hvor Skolen er anlagt. I denne Henseende ere vi her heldigere. Ehi taabeligt vilde det være, at fordre gode og fejlfrie Sæder af Skoleungdommen i en Bye, der bestod af lastefulde Borgere. Dette er i Sandhed en slibrig Bane for Unglingen, hvilken han neppe kan betræde eller vandre ad uden at falde eller snuble; men desto kraftigere bør man komme ham til Hjælp. Ikke heller anstaaer det nogen Lærer, af Lædshed strax at tabe Modet, fordi Sagen medfører megen Vanskelighed og Møje, og han ej er i Stand til at udrette saa meget, som han ønsker. "Til et vist Punkt kan man dog naae, vinder man end ikke længere", siger Horats, og alle Tornene bør

cum idem omnes de eo sentiant, non opus est, ut pluribus dispntem. Sed in eo genere versantur etiam oblectationes ingenuæ, quas juvenes, aliquando cives futuri de republica bene meriti, in coetibus et circulis majorum urbanitate et integritate vitæ excellentium habeant, quibus mansvefacti et exculi elegantiora quævis sequenda sibi et expetenda arbitrentur. Nec legum vi nec librorum et concionum autoritate, nec multis nec suppliciis effici potest, ut juvenum mores temperentur tantum, et ad decoris ac honestatis sensum conformentur, quantum in consuetudine hominum artibus liberalibus et politori humanitate ornatorum. Nulla re magis quam imitatione formatur animus puerilis; cum vero nulla imitatio possit esse, nisi antegressum sit exemplar ad imitandum, sequitur maximam vim esse in exemplis, quæ imitatione sequenda pueris obtigerint; nec tantum oportere interdici pueris, quæ fugienda sint, verum etiam melioribus exemplis ad meliora facienda deduci. Sed contra fit a plerisque. Edu

man ej lade sidde, fordi man ej formaaer at udrykke dem alle. Mod dette udvortes Onde bør altsaa bruges udvortes Midler. Læreren bør til den Grad være sit Embede opoffret, at han ej troer, at Lærlingernes Forhold uden for Skolen kan være ham gandske ligegyldigt; og at han, indsluttet mellem sine Skolevægge, har fyldestgjort sin Pligt, naar Ordenen kun der vedligeholdes. Han maae erindre, at han og bør opmuntre andres, især de ved Visdom og Dyd udmærkede Mennekers redebonne Bestræbelser for Skolevæsenets Lær. Lettere, meener jeg, vil dette blive at iværksætte, naar han selv i Ord og Gjerning tydeligen tilkjendegiver, hvormeget dets Udførelse ligger ham paa Hjerte, naar han lægger sig efter at udforske denne eller hins Karakter, og Kynge hos Mængden, naar han roligere hører Raad, Raamindelser, ja endog Klager af Forældre eller andre, som staae i Forældres Sted, naar han velvilligen og venskabelig svarer dem, der raadføre sig med ham om deres Børns Vel, naar han viser sig fortrolig og meddeelende i denne Sag mod alle, for hvilke den kan være vigtig, og kaster intet udeeltagende Blik paa noget menneskeligt Unliggende. Paa en saadan Maade maae han nødvendig vinde Andres Hjertes til sine Hensigters Fremme. — Denne Omsorg, der gaaer ud paa at vaage over

catorum, doctorum, litterarum ope atque auxilio, tabulis pictis, cohortationibus præmiis atque suppliciis id agunt homines, ut liberorum moribus salutariter consulant: maximum autem præsidium, quovis alio efficacius, inter homines bene moratos versari, nullius momenti esse existimatur. Neque tamen negari potest, homines sic esse generatos a natura, ut agere prius discat puer quam cogitare. Quæ notiones usu et exercitatione in animum infunduntur, ea sæpius repetitæ firmitatem et constantiam sensim nanciscuntur, cum persvasum fuerit, id agendum dicendumve esse, neque alio modo fieri oportere. Quo vividiores rerum sunt imagines, quibus animus afficitur, eo vehementius et ad constanter judicandum firmiterque adpetendum valent. Quam ad rationem nonne actio plus pollet, quam verba? res in scenis acta plus, quam quæ acta refertur? Verum est, quod Horatius docet, segnius irritant animos demissa per aurem, quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus. Videndum est igitur maxime, ut juve-

Ynglingens Sæder, vilde dog ikke ubetydeligen lettes for Opfyndsmændene, naar der skaffedes Lejlighed for Ungdommen til uskyldige og nyttige Fornøjelser, som kunde øve og uddanne Legemet. Til disse bør ikke allene det Slags Legemsøvelser regnes, som vel ere i Brug i nogle Skoler, men ej ere anvendelige uden foregaaende, nødvendige Tilberedelser. Vi nødes derfor til at undvære hine, saalænge vi savne disse. Over deres Indflydelse paa Moraliteten behøver jeg forresten ikke at udbrede mig, da Alle heri ere eenige. Men til samme Klasse høre og hine ædlere Fornøjelser, hvilke Ynglingen, som tilkommende fortjensfuld Statsborger, bør nyde i Selskab og Dmgang med ældre, ved Urbanitet og Retfærdighed udmærkede Mennesker, for derved at afflibes og modnes til at attraae og hyldes en reeneres Smags Gjenstande. Hverken ved Lovbuds Myndighed, eller ved Skrifteres og Taleres Anseelse, hverken ved Revselses eller Straffes er det mueligt, at Ynglingen saaledes kan uddannes og Følelsen for det Skjønne og Edle udvikle sig til den Grad, som i Dmgang med Mennesker, der ere forædlede ved Videnskaber og Kunst, og besidde en finere Levemaade. Intet bidrager meere til at danne den unge Sjel, end Efterligning. Men da ingen Efterligning kan finde Sted uden et foregaaende Mønster: saa er

nes in coetibus majorum, qui probitate et elegantia morum præstant, ingenue et liberaliter admittantur, atque ita eorum consuetudinem et morem contemplantes, quibuscunque rebus possint, ad ea, quæ recta et honesta sunt, constanti judicio adpetenda impellantur. Quamquam parentium in domibus, ut puerorum mores imprimis rectissimeque emendentur, æquius esse videtur, tamen multa sæpe sunt impedimento, quo minus fiat. Aut domus patria reliquenda est puero, qui scholæ nomen dedit; aut ita est comparata, ut ad vitia celerius imitanda, quam ad virtutes ducat, neque malis mederi possit nisi usu et consuetudine eorum, qui vera et honesta amant et tuentur. Quam ad rem nostra opera nunquam deesse debet. Si a nobis honorificentissime tractatur juvenis, et apud alios in honore et pretio erit; si juvenum consuetudinem haud ipsi dedignamur, nec ab usu et familiaritate ceterorum exclusam videbimus. Nemini ea insit stultitia isve fastus, ut cogitet sibi cum pueris de schola consuetudine utenti quidquam

det naturligviis af største Vigtighed, hvilke Exempier Unglingen har for Nye til Efterligning, og at han ej allene bør ubeluffes fra de farlige, men og ledes ved de gode Mønstre til det Gode. Dog handle de Fleeste tvertimod. Ved Hjælp af Opdragere, Lærere, Bøger, Ufbildninger, Opmuntringer, Belønninger, Straffe arbejder man paa at sørge med Held for sine Børns moralske Forædling; men det virksomste Middel, som overgaaer ethvert andet: Samkvem med Mennesker af god Opdragelse, det holde de for saare ubetydeligt. Og alligevel kan man ikke nægte, at Barnet, ifølge den menneskelige Naturs Bessaffenhed, lærer før at handle end at tænke. De Begreber, Sjelen sanker ved Bane og Dvælse, faae, naar de hyppigere fornyes, efterhaanden Styrke og Bedhængenhed, i Forbindelse med den Overbeviisning, at man saaledes bør handle, saaledes tale, og ikke anderledes. Jo liveligere Billederne af de Gjenstande ere, der drage Sjelen til sig, desto mægtigere er deres Virkning paa Dømmekraftens Sælvstændighed og Villiens Fasthed. Formaaer i denne Henseende ikke Handling meere end Ord? Det der foregaaer paa Scenen meere, end det, der fortæles at være foregaaet? Sandhed er det, hvad Horats lærer, at det, som gaaer igjennem Dret, gjør slappere Indtryk paa Sjelen,

detrahi. Qvi juvenes propter juventutem contemnunt, haud aliter agunt, quam si quis fruticem proculcaverit, quod non sit arbor. Quod si juvenes, quia elegantioris vitæ mores nondum plane didicissent, ideo ab elegantioribus natu majorum coetibus arcerentur, facultate mores conformandi ad modestiam et honestatem crudelissime privarentur. Facillime et in optimam partem, ut est apud Ciceronem, cognoscuntur adolescentes, qui se ad claros et sapientes viros, bene consulentes reipublicæ contulerint: quibuscum si frequentes sint, opinionem aderunt populo, eorum fore se similes, quorum sibi ipsi delegerint imitandi causa consuetudinem. Sed dicat aliquis: quantum opera tua profeceris, profecto poenitebit te propediem, aliorum ope cum sæpe opus sit, qui ipsi et litterarum rudes et fructus nescii, non solum contemnant publicos litterarum ludos, omneque doctrinæ ac humanitatis studium despiciant; sed etiam adolescentium aut majore ingenio aut eruditione ornatorum judicia de rebus atque hominibus acuta nec nimis inter-

end de Gjenstande, det sikre Blik iagttager. Derfor maae man for alting sørge for, at Unglingen paa en fri og anstændig Maade indføres i Selskaber med Eldre, der lægge gode og dannede Sæder for Dagen, at han, ved at agtpaaagive deres Opførsel og Tone, fremskyndes til, efter selvstændig Overbevisning at attraae det Rigtige og Edle. Naturligere synes det vel, at Barnets Karakter kunde især i Forældrenes Huus tage den heldigste Vending. Dog lægge sig her ofte mange Hindringer i Vejen. Deels maae jo Drengen, der optages i en Skole, forlade det faderlige Huus: deels kan der i dette selv herske en saadan Tone, der snarere lokker til at efterligne Fejl end Fuldkommenheder, og det Onde altsaa ikke kan hæves, uden i en saadan Kreds hvor man elsker og iagttager det Edle og Sande. Denne Sag paalægger os en uafbrudt Omhyggelighed. Behandles Ungdommen af os med Ugættelse, skal den ogsaa agtes og gjelde for noget hos Andre: værdige vi selv Unglingen vor Omgang: skulle vi heller ikke see ham udelukket fra Andres Selskaber og Bennesamkvem. Ingen være saa taabelig eller hovmodig, at han anseer det for et Skaar i sin Værdighed, at omgaaes en Skoles Lærlinger! Hvo der foragter Unglingen for hans Ungdoms Skyld, handler ej anderledes, end den, der vilde nedtræde Busten fordi den ej

dum prudentia, esse existimant vel indicia arrogantiae intolerabilis vel exsultantis jactationis in simplicium de vulgo hominum ignorantia, quæ virtuti et honestati repugnent et adversentur. Quare contra præceptas opiniones, contra mores et instituta a majoribus accepta pugnandum est, quæ quam difficilia sint victu neminem latet. — Quamquam, quæ per alios efficere non licet, quantum velimus, ea nostris ipsorum viribus, quantum possimus, agere conemur. Nos nostro exemplo anteeamus, nostra virtute et integritate morum ad ea, quæ honesta et decora sunt, discentium gregem deducamus. Verum est, quod nemo unquam negare poterit: non magis admonitionibus et præceptis, quæcunque pro muneris officio ducantur, docere et instituere præceptorem, quam vivendi genere atque modo, quem in verbis factisque sequatur. Ut ad parentium ita ad doctorum quoque studia institutaque impellantur natura pueri, necesse est. Cum quibus in maximis maximeque seriis rebus versantur, quos attentissimis animis et audire et intueri so-

var et Træ. Skulde Ynglingen, paa Grund af at hans Sæder endnu vare noget raae = udelukkes fra Samkvem med meere dannede Eldre, saa vilde man derved ubarmhertigen berøve ham Lejlighed til at gjøre Fremgang i Sædelighed og Anstændighed. Lettest, siger Cicero, og fra den fordeelagtigste Side lærer man at kjende de unge Mennesker, der søge Udgang til berømte og vise Mænd og Patrioter, fra hvis Side de aldrig vige, og vække derved hos Alle den Formodning at de ville vorde dem lige, hvis Dmgang de selv have valgt sig til Efterligning. I hvor stor en Fremgang (kunde man her indvende) dine Bestræbelser end have, vil det dog snart volde dig Harm, saa ofte at trænge til Andres Bistand, der selv fremmede for Videnskaberne og uvidende om deres Nytte, ikke alleene kaste Foragt paa de offentlige Læreanstalter og see haanligen ned paa al Lærdom og Smag, men ogsaa ansee den talentfulde og videnskabelige Ynglings træffende og undertiden ikke altfor forsigtige Domme over Ting og Mennesker, for Tegnet paa en utaalelig Opblæsthed, eller overmodig Pralen mellem simple, uvidende Almuesfolk, hvilket saa aabenbar strider mod al Sædelighed og Moralitet. Her har man at kjempe mod Fordomme, Sædvaner og Bedtægter, arvede fra Forfædrene, og vist nok vanskelige at overvinde.

lent. Qvi inter docentes viget vitæ modus atqve ordo, qvin ad discentium vivendi rationem vehementer pertineat, nullum est dubium. Si studio, industria, deligentia, assiduitate præstant ii, qvi docent, discen- tes quoqve in officiis fungendis studiosi, in- dustrii, diligentes, assidui esse reperientur: Si comes, faciles, humani atqve modesti sunt magistri; in discipulis etiam comitas, fa- cilitas, humanitas, modestia inesse videbuntur. Qvi vero dissoluti, negligentes et in opere muneris exseqvendo socordes sunt magistri, eorum vitia latissime patent: atqve pernicio- sissime de re scolastica merentur, qvòd non solum vitia concipiunt ipsi, obsuntqve, qvòd illi ipsi corrumpuntur, sed etiam qvòd cor- rumpunt, plusqve exemplo quam peccato nocent, justa castigandi emendandiqve facul- tate privati. Præterea cum Discipulos mo- neat Quintilianus, et recte quidem moneat, ut præceptores non minus, quam ipsa studia ament, et parentes esse non quidem corpo- rum sed mentium credant; qvomodo fieri potest, ut illos ament, qvos nihilli fecerint,

Ikke desto mere bør vi arbejde paa med egen Kraft, saavidt det staaer til os, at udrette det, vi ikke ved Andre kunne saaledes udvirke, som vi ønskede. Bort eget Exempel vise Lærlingernes Skare Vejen: vor egen Rettskaffenhed og Dyd lede dem til det Edle og Skjønne! Det er en Sandhed, som ingen skal kunne nægte, at Læreren underviser og opdrager ligesaa meget ved den Karakter og Tænkemaade, han yttre i Ord og Handlinger, som ved de Formaninger og Forskrifter han giver efter Embedspligt. Naturen fører det med sig, at Børn rette sig efter deres Læreres, ligesom efter deres Forældres, Sdræt og Wandel. Disse er det jo, med hvilke de tilbringe deres vigtigste og alvorligste Timer: disse, mod hvilke deres Dje og Dre med den største Opmærksomhed plejer at være henvendt. Det er ingen Tvivl underkastet, at den Tone og Opsørsel, der hersker mellem Lærerne, ogsaa har stor Indflydelse paa Lærlingernes Stemning. Besidder den Undervisende i høj Grad Lyst, Fyrighed, Flid, Vedholdenhed; vil Lærlingen ogsaa vise sig pligtelkende, fyrig, flittig, vedholdende: Ere Lærerne omgængelige, høflige, humane, bestedne Mænd, ville og Disciplene røbe Omgængelighed, Høflighed, Humanitet og Bestedenhed. Derimod have de Læreres Fejl, som ere skjodesløse, forsømmelige og dorste i Udførelsen af deres Embeds-

illos æstiment, quorum vitia sint in promptu? Quæ ad imitandum proponere nonne quemvis præceptorem pudeat? Animadvertendum est etiam, non dissentibus modo officia incumbere erga docentem conservanda, sed et huic esse officia retinenda, quæ illis debeat. Meminerit se patris gerere personam, non magis factis quam verbis offendentem, eorum salutem sibi curæ cordique esse, quæque illorum mentibus ingesserit virtutis nutrimenta, ea suo in animo ejusmodi tulisse fructus, ut et optimarum artium, quibus puerilis animus conformetur, dignitas atque præstantia intelligatur, quantumque ad percipiendam eolendamque virtutem liberalissimis litteris adjuti homines ceteris rudibus et inperitis antecellant, luculenter adpareat. Quare cum homines amplius oculis quam auribus credant, ex moribus plus quam ex verbis trahant, cumque longum sit iter per præcepta, breve et efficax per exempla; nihil sanctius nihil antiquius habeamus, quam ad nostros ipsorum animos virtuti consecrandos ut utiliter contulerint artes liberales, quas alios doce-

forretninger, de meest vidtubstrakte Følger, ikke alleene fordi de selv ere fejlfulde, og volde, som fordærvede Mennesker, Ondt; men ogsaa, fordi de smitte, og berøvede den fulde Kraft til at revse og forbedre, skade meere ved deres Exempel end ved deres Laster. Kvintilian formaner desuden Ungdommen til ikke mindre at elske Lærerne, end Videnskaberne selv, og ansee dem, om ej for kjødelige, dog for aandelige Fædre. Hvorledes er det da mueligt, at de kunne elske dem, hvis Værd de finde saa ringe, at de kunne agte dem, hvis Fejl ere saa øjensynligt? Ingen Lærer vil dog vove, at fremstille sine Lyder til Efterligning? Man bør lægge Mærke til, at det er ej Lærlingerne alleene, som have Pligter at iagttage mod Læreren, men at der og paaligger ham Pligter med Hensyn til hine. Han erindre sig, at han spiller en Faders Rolle, der kan forarge ligesaavel ved Handlinger, som ved Ord; at Børnenes Vel bør alvorligen ligge ham paa Hjerte, og at den Dydsfæd, han har nedlagt i deres Sjæle, maae i hans eget Hjerte have baa- ret saadanne Frugter, at de veldædige Videnska- ber, fra hvilke den ungdommelige Sjæl henter sin Næring, fremtræde i deres fulde Værd og Ypperlighed, og klarligen bevise, hvor stort Fortrin det Menneske, hvis Barm deres foræd- lende Kraft har aabnet for Dyden og dens Udøvel-

mus, quacunque ratione palam faciamus; sancte et diligenter ea ipsi publici muneris officia servemus, quæ præstanda a pueris postulamus; munere ipsi fungamur, quod ab illis exigimus; domi privatisque nostris circulis sic semper, tanquam in publico vivamus, nec malum esse ullum, nisi turpe, nec bonum nisi honestum judicantes, hac regulæ vitæ opera distribuamus, ad hanc legem et agamus cuncta et exigamus. Tum demum vitia eorum, quos instituimus, castigare licebit, tum demum castigatio salutariter cadet, tum demum censu illo ingeniorum, profectusque juvenum exploratione publica in examini habenda, mores quoque jure nostro ponderabimus: tum demum fructus laborum nostrorum lætos et uberes capiemus.

se, besidder fremfor den raa, uvidende Mængde. Da Mennesket altsaa fæster større Lid til Djet, end til Dret, og agter nøjere paa Andres Vanddel, end paa deres Ord: da For skrifter aabne en lang, Exemplet en kort og heldig Vej: saa lad ingen Pligt være os helligere og højere: end ved enhver Lejlighed at lægge for Dagen, hvor kraftigen de Videnskaber, i hvilke vi undervise Andre, have bidraget til at indvie vore egne Hjerter til Dyden: lader os helligen, og ubrødeligen opfylde de Pligter, hvis Udbøvelse vi fordre af Børnene: lader os selv iagttage alt det, vi kræve af hine: lader os hjemme, i vor huuslige Fredsstedse leve, som for Alles Dine: ordne vort Livs Sykler, foretage og fuldføre Alt efter den Grundfætning, at Lasten er det eeneste Onde, Dyden det eeneste Gode! Da først skulle vi vorde i Stand til at straffe Fejlene hos dem, vi opdrage: da først skulle vore Straffe drage velgjørende Følger efter sig: da først skulle vi have Ret til, i hin videnskabelige Prøve og offentlige Undersøgelse over Ungdommens Fremgang, ogsaa at veje den moralske Dpførsel: da først skal vort Arbejde yde os en lykkelig og overflødig Høst!

S c h e m a

over Examinationens Gang ved den offentlige Examen i Koeskilde lærde Skole i
September 1810.

Dage.	M u n d t l i g.	S k r i f t l i g.
17, Formiddag =	Latin = = = = = 1 og 2 Classe.	Dansk = = = = = 3 og 4 Classe.
Eftermiddag	Historie = = = = = 1 — 2 —	Arithmetik = = = = = 3 — 4 —
18, Formiddag =	Latin og Hebraisk = = = 4 Classe —	{ Latinisk Stil = = = = = 3 Classe.
Eftermiddag	Latin = = = = = 3 —	Calligraphie = = = = = 2 Classe.
19, Formiddag =	{ Græsk = = = = = 3 —	{ Geometrie = = = = = 4 Classe.
Eftermiddag	Lybsk = = = = = 3 —	Calligraphie = = = = = 1 Classe.
20, Formiddag =	Græsk = = = = = 2 —	{ Latinisk Stil = = = = = 4 Classe.
Eftermiddag	Geographie = = = = = 1 og 2 Classe.	Latinisk Stil = = = = = 2 Classe.
21, Formiddag =	Græsk = = = = = 4 Classe.	Latinisk Oversættelse = = 3 og 4 Classe.
Eftermiddag	Religion = = = = = 1 og 2 Classe.	Religion = = = = = 3 — 4 —
22, Formiddag =	Arithmetik = = = = = 1 — 2 —	Religion = = = = = 2 Classe.
Eftermiddag	{ Fransk = = = = = 2 Classe.	Fransk og Calligraphie = 3 —
23, Formiddag =	Geometrie = = = = = 3 —	Historie = = = = = 3 og 4 —
Eftermiddag	Fransk = = = = = 3 og 4 Classe.	Bibelhistorie = = = = = 3 — 4 —
24, Formiddag =	Historie = = = = = 3 — 4 —	Fransk = = = = = 4 Classe.
Eftermiddag	Dansk = = = = = 3 — 4 —	Tegning = = = = = 1 —
25, Formiddag =	Arithmetik = = = = = 3 — 4 —	Latinisk Oversættelse = = 2 —
Eftermiddag	Geographie = = = = = 3 — 4 —	{ Tegning = = = = = 1 —
26, Formiddag =	Dansk = = = = = 1 — 2 —	Dansk = = = = = 1 —
Eftermiddag	{ Geometrie = = = = = 4 Classe.	Tegning = = = = = 2 —
	Lybsk = = = = = 4 —	{ Tegning = = = = = 1 —
	Vokalmusik.	Dansk = = = = = 2 —
		Latinisk Oversættelse = = 1 —
		Lybsk Stil = = = = = 3 og 4 Classe.
		Tegning = = = = = 2 Classe.

1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

EPICEDIUM

QVO

AD FESTUM FUNEBRE IN MEMORIAM

DEFUNCTI RECTORIS

M. CAROLI FRID. SCHULTZII

DIE 24 FEBRUARII 1812

IN SCHOLA CATHEDRALI ROESKILDENSI

PIE CELEBRANDUM

OMNES SCHOLÆ DEFUNCTIQVE FAUTORES ET AMICI

OFFICIOSISSIME INVITANTUR.

HAFNIÆ.

TYPIS ANDRÆ SEIDELINI.

Τίς ὄιδεν, εἰ τὸ ζῆν μεν ἐσι κατθανεῖν,
τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν; — —
Χωρεῖ δ'ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
φυντ' εἰς γαίαν· τα δ'ἀπ' αἰθερίου
βλαστοῦντα γονῆς, εἰς οὐράνιον
πόλον ἤλθε καλιν.

(Euripid. in Fragm.)

Quid moesto querulas effundo pectore voces,
quid carum, tristi pectine, tento pius
a leto revocare caput? si fletibus obstat,
si fati nulla mobilis ordo prece est!
Cur animi frustra sensus expromere conor,
carmina vel fidibus nectere digna viro?
si nec lingua valet justam cantare querelam,
arsque mihi pariter si ingeniumque deest! —
At poscunt luctus, at poscit nos venerandi

doctoris, patris sancta anima et merita,
pectoris ut grati quid dicent sensa, tenella
dicere tentemus voce; jubet pietas
ferre tuo dona hæc busto, licet artificis non
plexa manu sarta, heu! roscida sed lacrymis —
heu madefacta oculis, vegetum te qui modo læti
cernebant, merito semper amate pater!
Nam vultu, verbis totum sensuque paterno
hoc, memores, caro nomine te pueri
adpellant cuncti, qui fletibus ante sepulcrum
mittunt, æternum flende! tibi inferias. —
Plangite! et in luctus animos date, liberi et uxor!
et pueri et juvenes, atque senes gemite!
Illius castum longo qui pectus habetis
exploratum usu! Vos et amicitiae
NOSTRO, et vos nodo conjuncti dulcis amoris,
hamata tetigit quos dolor indomitus
cuspide, dum socium, genitorem, dumque maritum
tam fidum, ingenuum, sollicitumque pie
ploratis! — vos et, placidus quos ille probusque
vocibus et blandis, ac vigili studio,
ad nitidos duxit fontes pulcrique bonique

Palladias artes — illius ad tumulum
plangite et in luctus animos date, plangite cuncti!
et pueri, et juvenes, atque senes gemite! —

Præcipiti penna nobis sic labitur hæcce
vita, et quantula sint munera pulvereæ
terræ, defuncti a busto nos ora monemur
tollendo ad regni lumina siderei. —

Dic, homines o tu, qui justo examine pendis,
tu, cui præstrinxit purpura nulla oculos,
pulchrior illane sit, quæ in marmoreis monumentis,
arma canente tuba, Fama superba sedet,
quam cineres qui ornat civis recta usque secuti,
flos speciem tenuis, splendidus at lacrymis. —

Quadrupedes diros freno flagroque fatigans
tartareo, belli sanguinolenta Soror
scilicet herois lateri adstans, flectit habenas,
curribus hic Martis dum volat, arma tonans,
per terras, calido et late rigat arva cruore
in validasque arces, ceu deus ignipotens,
fulmina contorquet, comites cui sunt rabida Ira,

Clamorqve horrissonus, pallidus atqve Timor.
Ecce triumphales surgunt portæ, ac redeunti
circum illustre caput laurus odora viret.]
Scriptum aurum radiat narrans facta exitiosa,
nimirum, et fallat gloria tempus edax. —
At sapiens, recte at felix modo dicier ille
dignus erit, gratis tempora cui latebris
prætereunt, instar rivi, per florida prata
silvasqve irriguis lene sonantis aqvis,
cujus ad umbrosas residens ripas procul audit
tranquillus pastor murmura sæva maris.
Illius ambitio demens non pectora vexat,
sentibus haud implet tetra cor invidia;
nec tamen aut hebetem, segnemve vocaris eundem;
— nempe humilis casa est; pectus at alta capit!
Pauperiemqve pati callet durosqve labores:
armaqve et is sumit, sola sed in vitia,
is tacitis victor precibus procumbit ad aram,
audit qva Virtus, verus Honorqve bonos. —

Ac non ultimus hasce quidem procedit ad aras;
vix est; cui faveant numina justa magis,

quam teneram pubem patriæ qui reddidit aptam,
officium sancta religione colens.

Ignis de coelo repetiti luce Prometheus

hicce animos alma suscitât atqve fovet:

hunc dulcis patriæ vere dicamus amantem,

præmia qui temnens gloriolæ fragilis,

contentus modico, mitis, frontemqve modestus;

ast idem et constans, propositiqve tenax,

rebus in angustis virtutem passibus æquat: —

adspicias illum luminibus placidis,

cara parens! natum, cui tot lætissima debes

artibus insignes muneribusqve viros! —

Schultzius, heu! vixit, moesti quem plangitis omnes,

vos, o, qui veram hanc noscitis esse viri

effigiem — ad puri migrasti templa beatus

ætheris, et patrem haud amplius excipiet

læta domus, natæ non oscula dulcia carpent,

nec petet amplexus uxor amata tuos!

labraqve compressit jam lamentabile fatum,

e quibus est toties missa salutifera

vox pueris, toties qui præcipientis ab ore

pendebant — fletis! — clausa sed illa manent!
Dextera pulvis erit, dextræ quam jungere amici
gaudebas, tibi enim par manus atque fide
pectus; — solaque erunt sævi solatia casus
ante domum gelidam stantibus hæcce tuam:
quod retro in terram sidunt terra edita cuncta; —
ast coelo orta polum sidereum repetunt. —

Scribebat P. G. FIBIGER,
Adjunctus Scholæ.

S a n g e

ved

S o r g e h ø i t i d e n

paa

Roeskilde lærde Skole

den 24de Februar 1812

i Anledning af

Skolens Rectors

Magister Carl Frederik Schultz's Død.

Af

Daniel Smith, Adjunct.

Musiken af S. Hartmann, Cantor.

K j ø b e n h a v n .

Trykt hos Andreas Seidelin,
store Kannikestræde No. 46.

For Tælen.

Lyd Smertens Sang! vor stille Graad
skal ved den Godes Minde flyde.

O Gud! det var dit Wiisdoms Raad;
dog bittere Taarer vi udgyde.

Hvor glade gif vi ved hans Haand,
og tænkte længe saa at vandre!

Hvor kjert var os det milde Baand,
hvormed han bandt os til hverandre!

Dg da han sank paa Leiet ned,
hvo haabed' ei, han skulde levet?
Men knust er Haabet, Hjertet med;
Af! Baandet er nu sonderrevet.

Han venlig stod nys blandt os her;
nu har vi lagt ham kold i Jorden.
Os vogter ei hans Die meer,
og uden Hyrde vanker Hjorden.

Vor elskte Schultz! Du borte er;
Din fromme Sjæl til Gud mon drage;
men dine Venner, Lærlinger
kun Minde har og Savn og Klage.

Af Hjertets Væld vi græde maae;
det tunge Slag os alle rammer.
Med arme, faderløse Smaa,
med Enken blande vi vor Sammer.

Efter Talen.

Smertens Brædte fløves,
høie Beeraab døves
ved vor Bøn til Gud.
Tro og Haab oprinder
mildt, som Solen skinner
gjennem Skjens Brud.

O Gud! kun med din Villie
nedfalder Spurven død.
Du klædte Markens Lilie,
som Stormen sønderbrød.
Du raader vore Skjebner,
har talt hvert Hovedhaar:
Den Troe vort Bryst bevæbner,
at det i Kamp bestaaer.

Det Ord, Du til os taler:

”Hos Gud er Salighed!“

det kraftig os husvæler,

det dulmer Smerten ved.

Du Enkens Qual vil lindre,

fra Dig hun Kraft vil faae;

Du naadig vil erindre

de faderløse Smaa.

Vor Schultz! vi vil velsigne

den Stund, Du vandred' her,

og stræbe, Dig at ligne

i blid, retsindig Færd.

Din Hand skal os omfavne,

vor Lærer og vor Ven!

blandt os dit Minde leve

her, hvor dit Liv svandt hen!

Fader! styrk os Svage,
at de onde Dage
maae som Fadertugt
bære Livets Frugt!
Os, som er tilbage,
styrk, at vi kan drage
trøstlig, som vor Ven,
til Dig, Fader! hen!

